

מדות והליכות בראי הפרשה

מדות טיש

פרשת
ויקראמבית
שבת טיש

מתוך הספר
"מדות טיש"
שיצא לאור
בעזרת השם
על-ידי פרשות השבוע

נושא השבוע: הכנסת אורחים

משבח

מאמר פתיחה

מדגש מהות המדה

אחת המצוות החשובות שבין אדם לחברו, היא מצוות הכנסת אורחים, שעליה אמרו חז"ל שהיא גדולה יותר מקבלת פני שכינה, כמו שפירשנו אצל אברהם אבינו בשעה שבאו אליו המלאכים. מצוה זו כלולה במצוות גמילות חסדים ובמצוות ואהבת לרעהו פמון, והיא החלק המשבח שבצדקה. מצוה זו נוגעת בכל אדם, ואפילו אם אדם מארח בביתו איש עשיר שנוקלע אל העיר ואין לו היכן להתאכסן, לאכל וללון, מקימים בו מצוות הכנסת אורחים, אלא שבענין יש גם מצוות צדקה, ואף כשיש ביד האורח להתארח בבית מלון בשכר, יש בו משום 'ואהבת לרעהו פמון', והוא הדין בארחי ידידים ומכרים, ויש שאמרו, שאף כאשר גוים סכים מסים מהאורחים, עדן מקימים בזה את המצוה, שכן מוספים ומכבדים אותו יותר משכרו וגורמים לו תענוג ונחת. בדורות העבר, הייתה מצוה זו מצויה יותר, ובקהלות ישראל בכל הדורות היו מכניסים אורחים ומעמידים בתי תמחוי ו'הקדש' ללינה, אלא שפנים, כאשר לא מצוי לראות אנשים שאין להם לחם לאכל ומקום ללון, השתנתה צורת המצוה ולבושה, אולם יסודה ומהותה שנים כפאז גם היום. גם היום ישנם אנשים שאינם יודעים לאן קשבת ולמאור פנים, עדן לא חדל אביו מקרב הארץ ויש אנשים בודדים שאין להם היכן להתארח בשבתות ובמועדים, ואפשר גם לקיים את המצוה הזו על ידי ארוח בני משפחה, או על ידי הסעת אנשים חנם ברכב, וכן להשתתף בגוף ובממון בתמיכה בבתי תמחוי ואש"ל, אשר דואגים להאכיל עניים ומעוטי כלת, ביד רחבה ובדרך פבוד וחמלה.

ביום השלישי למילתו של אברהם אבינו עליו השלום, הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה כדי שלא יטריחו אותו אורחים. ישב אברהם בפתח האהל כחם היום, והצטער על-כך שאין בידו להכניס אורחים לביתו, מפני שכלם הסתתרו מפני החמה הקופחת. בקש אברהם אבינו מאליעזר עבדו לצאת ולתור אחר אורחים, כפי שמספרים חז"ל, אולם אליעזר שב לאחר זמן מה בידים ריקות, ואין אורח עמו. הצטער אברהם ואמר לו: "אין אמונה בעבדים, ואני יכול להאמין שלא מצאת אורחים". ותמה המשגיח רבי מאיר חדש על דברים אלו. הלא חש אברהם את חם היום, וידע היה שאין הבריות מצויות בדרך בשרב כזה, ומדוע אפוא התפלא על אליעזר שלא מצא אורח, והתבטא עליו שאין בו אמונה? אלא, הסביר המשגיח, אברהם אבינו נקרא עמוד החסד ומכנה 'חסד לאברהם', מפני שהלך בדרך הקב"ה שגומל חסדים כל העת. ומפני שעולם חסד יבנה, הרי שלא תתכן מציאות של רגע אחד בלי עשיית חסד, והעולם לא יכול להתקיים רגע אחד בלי זה. וכאשר ראה שאליעזר לא מצא אורח, הרי על-כרחו שאין בו את הפהות של החסד החקוקה בעצמותו. שכן אם היה שלם במונת החסד, לא הייתה אצלו מציאות של אי מציאת אורח. אך אצל אברהם עצמו היה החסד ביסודו ממש, ולא נברא העולם אלא בשביל שיהיו בו בריות שנוכל להיטיב עמן. ומאברהם אבינו, שרץ לקראת אורחיו למרות שהשכינה הייתה מצויה אצלו, למדו חז"ל שגדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני שכינה. וכבר תמהו רבים והתחבטו להבין את פשר הדבר, כיצד יתכן לומר שאורח פשוט מבשר ודם, גדול יותר מהשראת השכינה? והענין התבאר בספרים רבים באפנים שונים. ורבי יחזקאל שרגא משינובה תמה יותר מכך. שכן דבר זה עצמו טעון בירו, מהיכן ידע אברהם אבינו זאת, שעליו לקבל את פני האורחים יותר מקבלת פני שכינה? ובאר להפליא, שאיבריו של אברהם אבינו היו קדושות ונמשכות מאליהן אל המצוה, ומזה ידע שפך הוא צריך לנהג. וכאשר חש בשעה שהשכינה הייתה שרויה אצלו, כי רגליו מזרזות עצמן לקראת האורחים, מזה ידע שהכנסת האורחים גדולה מקבלת פני השכינה. ורגיל היה רבי משה ליב מססוב לומר: "יודעים אתם מדוע גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני שכינה? כי השכינה נמצאת בכל מקום וכל אדם יכול לפנות אליה כשירצה. אולם הכנסת אורחים אינה מצויה תמיד, ולכן גדולה היא מקבלת פני שכינה". ורבי שאול ידידיה טויב ממונז'יץ היה אומר בצחות, כי לא די בכך שתהיה הכנסת אורחים במדה שווה לקבלת פני השכינה, שכן אמרו חז"ל במסכת סנהדרין 'תנא דבי רבי שמעאל, אלמלא לא זכו ישראל להקביל פני אביהם שבשמים אלא פעם אחת בחדש - דים'. ואם הייתה הכנסת אורחים שווה לקבלת פני שכינה, היו מכניסים אורחים רק פעם בחדש, ולכן אמרה תורה שמצוות הכנסת אורחים גדולה מקבלת פני שכינה והיא מצוה תמידית...

מספרים, כי פעם, בליל חורף סגרירי, כאשר הצננה חודרת לעצמות והרחובות שוממים מאדם, התדפק רבי אהרן מקרלין על-ביתו של יהודי בפרי אחד. "מי שם?" שאל בעל הבית, ורבי אהרן השיב: "יהודי אחד". לא נעתר בעל הבית לפתח את הדלת, ורבי אהרן נסה שוב לדפק. גם הפעם שאל האיש לזהותו, ורבי אהרן חזר שוב על תשובתו: "יהודי", אולם לא נעתר. כיון שראה רבי אהרן שהוא מסתכן בקר הגדול, התדפק בשלישית והפעם גלה את זהותו. מיד נפתחה הדלת לרוחה, ובעל הבית מהר להכניסו פנימה וכבדו בכוס חמין. נאנח רבי אהרן ואמר: "פל ימי תהיתי על מאמר חז"ל 'גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה', ולא ידעתי את טעם הדבר. אולם כעת התבהר לי הדבר, שכן השכינה, גם כאשר היא עומדת בחוץ אין היא חוששת מפני הצננה, אולם אורח שמניחים בחוץ, עלול חלילה לגוע בקר, ולכן גדולה הכנסת אורחים מקבלת פני השכינה..."

"והוא ישב בפתח האהל כחם היום".

למד אברהם אבינו דרך במצוות הכנסת

אורחים. הוא מעמיד את עצמו בפתח הבית

סמוך לדלת, ואת אורחיו הוא הופך להיות

לבעלי הבית... (רבי יעקב דוד מאמינוב)

נמשל

למה הדבר דומה

"שיקע בְּרִנּוּבִיטְשֶׁר", כן היה כנויו בפי הבריות, ורק לעתים, כשהיה זוכה לעליה לתורה בבית הכנסת, היו שומעים את הגבאי מכריז את שמו המלא ישעיה זאב וולף ב"ר מרדכי צביהירש, ומעטים היו מקשרים זאת עמו. תושב ותיק היה בעיר בְּרִנּוּבִיץ, ואת פרנסתו מצא מבית מלון שהקים בעיר. איש טוב לב היה, אולם חסרון גדול היה בו. למרות שעקר פרנסתו היתה מבססת על ארוח אנשים בביתו, לא קשר את הדבר עם מצות הכנסת אורחים, והיה עושה את מלאכתו רק לשם רוח של כמון ותולא. מסבה זו היה עומד על קוצו של יו"ד, ומדקדק עם אורחיו על פל פרוטה בלי משוא פנים. מעולם לא עלה על דעתו להתחשב באורחים מעוטי יכלת, שבקשו לנות מעט מעמלם ולהשקיע במקצת את רעבונם, והיה דורש מהם את המחיר המלא שהיה דורש מסוחרים אמידים ובעלי יכלת. לשוא נסו בני ביתו וידידיו לדבר על לבו, כי יהודי צריך לדבק במדותיו של אברהם אבינו ולהכניס אורחים בעין יפה, אולם דבריהם נפלו על אזניים ערלות. "וכי מבקשים אתם שאכניס לביתי אורחים בחנם? ומהיכן אפוא אתפרנס?"! הקשה בפניהם, ואטם את אזניו לשמע דבריהם, כי לא היתה פונתם מעולם לתבע ממונו לארח אורחים בחנם בבית מלון, אלא מתבקש הוא רק לפתח מעט את לבו לאורחיו.

היה זה ביום סגרירי אחד, כאשר הרוח נשבה בחוץ בחזקה והבריות העדיפו להסתתר בבתיהם החמימים והמוגנים. בית מלוןו של שיקע היה שקוע בתרדמה, שכן אורחים מעטים שהיו במקום בתקופת החורף, ורק המטבח שקק חיים ופעילות. באותה שעה, התהלך ברחובות העיר רב גדול ונשוא פנים, שפדרכו בעת נדודיו ומסעיו, היה לבוש בבגדים פשוטים כאחד האדם. על ראשו חבש כובע מצחיה פדרכם של פשוטי עם תחת מגבעתו הרבנית, ועל גופו מעיל פשוט תחת האצטלא דרבנן שהותיר בביתו. לפתע החלו לרדת גשמים עזים, והקר הלוך וגבר. פנה האיש כזה, וזכה, ולשמחתו ראה בסמוך את בית המלון היהודי שבעיר. החיש האיש את צעדיו, ועד מהרה התדפק על דלתו של בית המלון, אולם נקישותיו נבלעו בהמלת הרעמים והברקים שסביב. זמן נפר עבר עליו בהמתנתו, בעודו עומד ונרטב עד לשד עצמותיו, עד שסוף סוף שמע בעל הבית את הנקישות העאות על דלתו, ופתחו בסערה. "מה אתה רוצה?" שאל בפנים כעוסות את ההלך שפדרכו על דלת, וטפות המים נלוו ממונו כאשד. "בגללך בורח כל החם שבבית החוצה", אמר והוסיף: "אני מאד מצטער, אבל אין לי אפשרות לארח אותך בבית מלוני, שכן משלחת גדולה של אורחים נכבדים עומדים להגיע לביתי בכל יום, והם שוכנו את המלון כולו, על כל חדריו". לשוא נסה האורח לדבר על לבו של שיקע, לבל יגרשו ככלב חוצות, ולאחר הפצרות רבות נעתר להרשות לו להתכנס בפנת המסדרון הצר. בלב שבו, הצטנף האורח על הרצפה הצוננת, כשלבו הרעב הומה עליו כחללים, ועיניו רואות וכלות כיצד עורכים את השלחנות לסעדת מלכים. לא עברה שעה ארפה, וקולות רמים של שעטת עגלות וסוסים נשמעו מחוץ לבית. שיקע התעורר בבת אחת, העלה אור יקרות

בבית, ופתח את הדלת לרוחה לאורחיו החשובים. במקום מרפצו הציץ האורח וראה, כי אל הבית נכנס אחד מצדיקי הדור המפרסמים, ועמו אחת חסידיו שהתלוו אליו. שיקע הגיש להם מיד פוסות חמין כדי להשיב את נפשם, ולאחר שהתחממו ונחו מעט, החלו להכין את עצמם לתפלת ערבית. בדרכו, פנה הרבי לטל את ידי, והנה נתקלו עיניו בהלך הרובץ על הארץ במסדרון הצר. רק הציץ בו וזעקה מרה התמלטה מפיו. "אוי ואבוי! מדוע שוכב גאון הדור על הרצפה ככלי שאין חפץ בו?! לשמע קריאתו הרמה, נזעקו כלם אל המקום, ושיקע בראשם. "מה עשית?!" מרט את שערות ראשו, ובפיק ברפים עמד בפני האורח לבקש את סליחתו. "לא עמדת על זהותו של מר", טען, "ואלו יודע זאת, לא הייתי מעלה על דעתי שלא לכבדו כראוי לו". אולם להפתעתו סרב הגאון למחל לו. "תנאי ישלי למחילתי", אמר. "עליך לעזב את בית מלונך למשך שבועים ימים, ולבוא אלי לביתי שבעיר בריסק, על שלחני תאכל ובביתי תלון. ובמשך זמן זה, תוכל ללמד מקרוב פרק בהלכות חסד והכנסת אורחים, ואחר שתשוב הנה תשנה את דרכך מן הקצה אל הקצה".

ובעוד העומדים עומדים מסביב, המשיך הרב ואמר: "מעודי תמה הייתי על שני הספורים שבפרשת וירא, שבשניהם התקמה מצות הכנסת אורחים להפליא. הראשון אצל אברהם אבינו, והשני אצל לוט בן אחיו. ואם אברהם נחשב כסמל של הכנסת אורחים להפליא, הרי שלוט לא מזכיר כלל כאיש חסד ולא מחשיבים כלל את מעשהו, אולם עכשו התברר לי הדבר. אצל אברהם אבינו נדמו לו האורחים כערבים בזויים ושפלים הנודדים בדרכים, ולמרות זאת ארח אותם אברהם במסירות עצומה וטרח בשבילם באפן נפלא. אולם לוט הפיר בהם מיד שהם מלאכים, ואין שום מעלה באדם שמארח בביתו מלאכי שמים". "ואף כאן" המשיך הרב והביט לעבר שיקע, "זו לא חקמה לארח אורחים רמי מעלה וידועי שם, כי מצות הכנסת אורחים נמדדת דוקא בשעה שמכניסים פשוטי עם הביתה, ומתחסדים גם עמם".

ימים מעטים לאחר אותו מעשה, נעצרה כרכה בסמוך לביתו של שיקע, והוא הפליג לדרכו הארפה אל העיר בריסק. שבועים ימים עברו עליו שם בביתו של הרב, ולראשונה בחייו נפקחו עיניו לראות מדת הכנסת אורחים מה, וכששב לביתו נהפך והיה לאיש אחר. ביתו נפתח לרוחה לכל פונה, וכנויו בפי ההמון כבר לא היה סתם 'שיקע' אלא 'ר' ישעיה מכניס אורחים'.

הנמשל

משל נפלא זה, ארע גם במציאות עם בעל "בית הלוי", רבי יוסף דב סולוביצ'יק מבריסק, שנקלע בנדודיו לאכסניה בעיר בְּרִנּוּבִיץ, והאורח שהיה אותו שם היה רבי אהרן פרלוב מקוידניוב בעל ההגהות על "אור הנערב" לרבי משה קורדובירו. בו ארע המעשה הלזה, והוא אשר דרש מבעל האכסניה להתארח בביתו וללמד ממונו פרק בהלכות הכנסת אורחים, ובעקבותיו שנה האיש את דרכו, פָּרַס לרעב לחמו ועניים מרודים הביא ביתו.

מִדָּבָר

הַלְכוֹת וְהַלְכוֹת

• כְּאִשֶּׁר אֹרְחַם מִסֵּב לְסַעְדָּה בְּבֵית, נִחְשָׁב הַדָּבָר כְּשֶׁנֶּעֱשֶׂה הַדָּחֶק, וְכִאֲשֶׁר הִתְרִי עֲנִיִּים אַחֲדִים מִפְּנֵי הַדָּחֶק וְהַקְלִי בָּהֶם, בְּדוֹמָה לְהַפְסֵד מְרֻבָּה אוֹ לְכַבּוֹד שֶׁבָּת וְיוֹם טוֹב, הִתְרִי הַדָּבָר גַּם מִפְּנֵי הָאוֹרְחִים. (שם)

• גְּדוּלָּה הַכִּנְסַת אוֹרְחִים, שֶׁחֲזוֹ"ל הִתְרִי לְתֵת לָהֶם דְּמָא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: "מֵאֲכִילִים אֶת־הָעֲנִיִּים וְאֶת־הָאֲכֻסִּיָּה דְּמָא", וּפְרַשׁ הַרְמֵפִ"ם שֶׁהַכִּנְסָה בְּאֲכֻסִּיָּה לְאוֹרְחִים. וְכֵן הִתְרִי חֲזוֹ"ל לְפָנוֹת אַרְבַּע וְחֲמֵשׁ קָפוֹת שְׁלִיתָן וְשִׁלְ תְּבוּאָה מִפְּנֵי הָאוֹרְחִים, וְכֵן הִתְרִי לְאָכַל עִם אוֹרְחִים בְּבֵית הַכִּנְסַת, וְיֵשׁ שֶׁהִתְרִי אַף לְהַצִּיעַ לָהֶם מִצָּעִים מִכֻּבָּסִים בְּיָמֵי הָאָבֶל עַל חֶרְפֵּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. (הַכִּנְסַת אוֹרְחִים)

• אִין לְבַעַל־הַבַּיִת לְהִתְנַהֵּג עִם אוֹרְחָיו בְּחֻמְרוֹת הַרְגִּילוֹת שֵׁלוֹ, וְכֵן מְצִינוּ אֶצֶל אַבְרָהָם אָבִינוּ שֶׁלֹּא הִחְמִיר לְהַמְתִּין שֶׁשׁ שְׁעוֹת בֵּין בֶּשֶׂר לְגִבְיָהּ בְּשַׁעַר שֶׁקָּבַל אֶת־הַמַּלְאָכִים, וְסָמַךְ עַל־הַדְּעָה שֶׁדִּי בְּהַמְתֵּנִת שְׁעָה אַחַת. (בֹּאֵר מִים חַיִּים)

• הַמְשָׁפִּים לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וְנִזְדַּמְנוּ לוֹ אוֹרְחִים, יֵשׁ לוֹ לְדוּחֹת אֶת־הַלִּיכָתוֹ מִפְּנֵי מִצְוַת הַכִּנְסַת אוֹרְחִים, שֶׁהִיא גְּדוּלָּה מִהַשְׁכֵּמֶת בֵּית הַמִּדְרָשׁ. וְדִין זֶה נֶאֱמַר רַק כְּאִשֶּׁר אִי־אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת אֶת־הַמִּצְוָה עַל־יְדֵי אַחֲרִים וְאִין אִישׁ בְּבֵית שֶׁיִּקְבְּלֵם כְּרָאוּי לָהֶם. (אַהֲבַת חֶסֶד)

• וְיֵשׁ שֶׁאֵף אָמְרוּ, שֶׁאֵף אִם עָלוּ לְהַפְסִיד תְּפִלָּה בְּצַבּוֹר בְּגִלַּל מִצְוַת הַכִּנְסַת אוֹרְחִים, יַעֲשֶׂה כֵּן. (תְּפִלָּה כְּחֹלְכָה)

• שְׂמִיעֻתִּי מִמּוֹרֵי הַבַּעַל־שֵׁם טוֹב, שֶׁאֵף כְּשִׂידַע שֶׁהָאוֹרֶחַ שֶׁהוּא מְכַנֵּס יִגָּרֵם לוֹ בְּטוֹל תּוֹרָה אוֹ יִדְבֵּר לְשׁוֹן הָרַע, שֶׁאִזּוּ בּוֹדָאִי לֹא יִהְיֶה שֵׁם קְבֻלָּת פְּנֵי הַשְּׂכִינָה, וְכִנְיָסוֹ. וְהוֹסִיפוּ לְפָרֵשׁ אֶת־הַדְּבָרִים, שֶׁזֹּאת מִפְּנֵי שֶׁגְּדוּלָּה הַכִּנְסַת אוֹרְחִים, אוֹלָם יִשְׁתַּדֵּל לְהַסְבִּיר לוֹ בְּדָבָרִים נְעִימִים שֶׁלֹּא יִכְשִׁילוּ בְּדַבּוּרִים אֲסוּרִים. (תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף)

• מִנְהֵג לְטַבֵּל אֶת־הַלֶּחֶם בְּמַלַּח, לְזַכֵּר אֶת אֵשֶׁת לוֹט שֶׁהִפְכָּה לְנִצִּיב מַלַּח, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִכְנִיסָה אוֹרְחִים לְבֵיתָהּ, וְהַדָּבָר בֹּא לְהַזְכִּיר לְאָדָם לְהַכְנִיס אוֹרְחִים. (מִנְחַת יִשְׂרָאֵל)

• רִגְלִי הָיָה רַבִּי אֶהֱרָן מִבֶּלֶז לּוֹמֵר, שֶׁמִּי שֶׁמְכַנֵּס אוֹרֶחַ לְבֵיתוֹ, גַּם אִם נוֹטֵל מִמֶּנּוּ מַעוֹת בְּשִׁכְרוֹ, הִרְהוּ מְקִיִּים בּוֹ מִצְוַת הַכִּנְסַת אוֹרְחִים, שֶׁבּוֹדָאִי הוּא טוֹרֶחַ בְּעֵבֹרוֹ יוֹתֵר מִעֲרֹךְ הַמַּעוֹת שֶׁקָּבַל. וְכֵן אָמַר, כִּי כְּאִשֶּׁר מְאָרְחִים אֲנָשִׁים בְּשִׁכְרָה, וְיוֹשְׁבִים לְשׁוֹחַח עִפּוֹם מַעַט כְּדִי לְהִנָּעִים אֶת־זְמָנָם, מְקַיְמִים בְּכֶךְ הַכִּנְסַת אוֹרְחִים. (בִּקְדוּשָׁתוֹ שֶׁל־אֶהֱרָן)

• מִצְוַת הַכִּנְסַת אוֹרְחִים כְּלוּלָה בְּמִצְוַת גְּמִילוּת חֶסֶדִים, וְהִיא בְּכָלֵל "וְאַהֲבַת לְרֵעֶךָ כְּמוֹךְ". וְכָתַב ב'מִנְחַת הַפְּאֹר' שֶׁהַמְשָׁבַח בְּצִדְקָה הוּא הָעֲנִין שֶׁל הַכִּנְסַת אוֹרְחִים. וְכָבֵד אָמְרוּ חֲזוֹ"ל, שֶׁבְּזָמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קָיָם הָיָה הַמִּצְוָה מְכַפֵּר עַל־אָדָם, וְעַכְשָׁיו שֶׁלֹּחֲנוּ שְׁלֹאֲדָם מְכַפֵּר עָלָיו, וּפְרַשׁ רַבֵּנוּ גְרָשֶׁם שֶׁהַכִּנְסָה לְשִׁלְחָנוּ שְׁלֹאֲדָם כְּאִשֶּׁר מְסַבִּים עָלָיו אוֹרְחִים. (הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוּוֹת)

• עֲקָר מִצְוַת הַכִּנְסַת אוֹרְחִים הוּא לְאוֹרֶחַ שֶׁבֹא מִחוּץ לְעִיר, אוֹ שֶׁאִין לוֹ בֵּית בְּעִיר, וְהוּא הַנִּקְרָא סַעֲדַת מִצְוָה, וּבְזִכְרוֹתָהּ מְאָרִין יָמִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲזוֹ"ל הַמְאָרִין עַל־שִׁלְחָנוּ זִכְרָה לְאַרְיִכוֹת יָמִים, וְהַתְּפִאָר בְּאַהֲרֵן הַקָּדוֹשׁ שֶׁהַכִּנְסָה בְּאַרְיִכוֹת הַשְּׁלָחָן, בְּהַכִּנְסַת אוֹרְחִים, שֶׁיְבֹאוּ עֲנִיִּים לְאָכַל עַל־שִׁלְחָנוּ. (שם)

• חֶלֶק מִמִּצְוַת הַכִּנְסַת אוֹרְחִים הִיא לִנְיֹת הָאוֹרְחִים, וְהִיא גְּדוּלָּה מִהַכִּנְסָה עֲצוּמָה. וְדָבָר זֶה נִלְמַד מֵאַבְרָהָם אָבִינוּ, שֶׁבְּשַׁעַר שֶׁהָלַךְ לְלוֹוֹת אֶת־הַמַּלְאָכִים שֶׁבֹאוּ לְהִתְאַרֵּחַ אֶצְלוֹ, הִמְתִּינָה לוֹ הַשְּׂכִינָה עַד שֶׁחֲזָר, וְכָל שֶׁאִינוּ מוֹלִיָּה אֶת הָאוֹרֶחַ, כְּאֵלּוּ שׁוֹפֵךְ דָּמִים. (מִסֵּכַת סוֹטָה)

• מִצְוָה לִנְיָה נּוֹעֵדָה כְּדִי לְהִרְאוֹת לְאוֹרֶחַ אֶת־הַדָּרָה, כְּדִי שֶׁלֹּא יְבֹא לְיַד סַפְנָה אִם יִטְעָה בְּדַרְכּוֹ. אוֹלָם כִּי־נֶחֱמָה שֶׁהַדְּרָכִים מִיִּשְׁבוֹת וְאִין הֵן בְּחֻמְקַת סַפְנָה, לֹא נּוֹהֲגִים בְּמִצְוַת לִנְיָה אֶלָּא בְּאַרְבַּע אֲמוֹת וְדִי בְּכֶךְ. (עֲמוּק בְּרַכָּה)

• עֲנִי רָאוּ מַעֲשֶׂה ה' כִּי נִוְרָא הוּא, בְּתַלְמִיד חֶכֶם יָרָא ה'. פַּעַם אַחַת בָּא אֵלָיו אוֹרֶחַ בּוֹכָה בְּקוֹל מַר, שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ מְקוֹם לָלוֹן. נִכְמְרוּ רַחֲמָיו וְקִבְּלוּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ בְּסִבָּר פְּנִים יְפוֹת, בְּשִׁמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב. לְאַחֵר זָמַן רָאוּ הַכָּל אֶת־שִׁכְרוֹ מִן־הַשָּׂמַיִם, שֶׁכְּשֶׁהִיָּתָה שִׁרְפָּה סָמוּךְ לְבֵיתוֹ מְמוֹשׁ, וְלֹא הָיָה מִצַּד הַטֶּבַע כָּל־אֶפְשָׁרוֹת שֶׁיִּצְצַל הַבַּיִת, עַד כְּדִי כֶּךְ שֶׁבַע־הַבַּיִת עֲצָמוֹ כְּבֵר הִתְיַאֵשׁ לְגִמְרֵי מְכַל־נִכְסָיו, אֲבָל מִן־הַשָּׂמַיִם רַחֲמוֹ עָלָיו וְהָאֵשׁ לֹא נִגְעָה בְּבֵיתוֹ, וְרָאוּ כָּלֶם בַּחוּשׁ שֶׁהָיָה זֶה בְּזִכְרוֹת הַכִּנְסַת אוֹרְחִים. וְנִרְאָה לְפָרֵשׁ הַיּוֹת וְהוּא קָיָם הַכִּנְסַת אוֹרְחִים בְּשִׁלְשָׁה דְּבָרִים, אֲכִילָה שְׂתִיָּה לִנְיָה - רֵאשִׁי תְּבוּת אִשׁ"ל, אוֹתִיּוֹת אִשׁ"ל, וְכְמוֹ שֶׁמִּנְיָעָה מוֹלִיָּה גְרָמָה שִׁרְפָּה, כֶּךְ אִם מְקִיִּים מִצְוָה בְּשִׁלְמוֹת נִמְנָעֶת מִמֶּנּוּ הָאֵשׁ. (רַבִּי חַיִּים פֶּאלֶאגִ'י)

• בַּעַל־הַבַּיִת שֶׁנִּזְהָר שֶׁלֹּא לְאָכַל מִפֶּת עֵפוֹ"ם, וּבֹא אוֹרֶחַ יְהוּדִי לְהִתְאַרֵּחַ בְּבֵיתוֹ שֶׁאִינוּ זֹהִיר בְּכֶךְ, מִתֵּר לְבַעַל־הַבַּיִת לְבַצֵּעַ עַל־הַפֶּת שֶׁל הָאוֹרֶחַ מִפְּנֵי כְּבוֹדוֹ. (שׁוֹלְחַן עֲרוֹךְ)

מהלל

מספורי חז"ל

האורחים, וכדי שלא לצערן, עשה נס שהמלאכים פתחו את פיהם כבני אדם ואכלו מסעדתו של אברהם, כדי שלא יחוש שטרח לחנם. אמר הקב"ה לאברהם: "כיון שנתת לאורחיה מים ובשר, לחם חמאה וחלב, ואף הזמנת אותם לסעד בצל העץ, לכן איטיב גם לבניך מדה כנגד מדה. באר הפנים תלך אחריהם, ענן יצל מעליהם מפני החמה, מן אמטיר להם מן השמים, והשלו ירד להם ארצה. וכאשר ינסו לארץ ישראל, יהיו להם שם מעינות ותהומות, וצאנם ובקרים יהיו רבים מאד, וכל בתיהם ימלאו בכל טוב". לאחר שכלו המלאכים את סעדתם, קם אחד מהם ובשר לאברהם כי בשנה הבאה תלד שרה בן לעת זקנותה, ושמתם היתה גדולה. לאחר מכן גלו לו את הענש הצפוי לאנשי סדום על מעשיהם הרעים, וכאשר פנו לדרךם, הלך אברהם ללוותם. פי כן היתה מדתו של אברהם עם אורחיו: לאחר שהיה משקה ומאכיל אותם, היה מלווה אותם בדרך, לפי שגדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני שכינה, וגדולה עד מאד מצות לוויה. לזה אותם אברהם עד אשר הגיעו לפרשת דרכים, שם נפרדו ממונו שני המלאכים שפנו סדומה, והמלאך מיכאל שמלא את שליחותו על הולדת יצחק, חזר השמימה. (אוצר אגדות התורה)

התנא רבי יהושע בן לוי, התענה פעם מים רבים כדי ליזכות לגלוי אליהו הנביא. יום אחד, הלך בדרך והנה אליהו הולך לקראתו. שמח ואמר: "נכסף ומשתוקק אני מאד להתלוות אליו ולראות מה מעשיך בעולם הזה". אמר לו אליהו: "לא תוכל לשאת את מה שתראה בעיניך, כי הדברים יהיו בלתי מובנים ומזוירים מאד, ולא תוכל להחריש ולהבליג עליהם". והתנה עמו: "מוכן אני שתתלנה אלי בתנאי אחד, שלא תשאל אותי שאלות ולא תתמה בפני על מעשי". הסכים רבי יהושע, ולכן שניהם יחדו. בראשית דרכם, הגיעו לביתו של איש עני אחד, שהיה מחסר כל ולא היה אלא פרה אחת, שמהחלב שלה היה מוציא פרנסה מעט. מיד כשראו העני ואשתו אותם, שמחו לקראתם על-אף שלא הפירו אותם ולא העלו על דעתם באילו אנשי מעלה מדבר, ומיד קבלו אותם בסבר פנים יפות. הזמינו אותם להפנס לביתם, טרחו ועמלו סביבם כדי להכין בעבורם דברי מאכל פמיטב ככלתם, והציעו להם מטות נוחות ללית הלילה. ערבה עליהם שנתם, ובבקר השפיעו השנים קום ופנו ללכת לדרך. והנה הפתע רבי יהושע בן לוי לשמע את אליהו הנביא, כיצד הוא מתפלל ומבקש מהקב"ה שמיית את הפרה היחידה של בני האג. תמה רבי יהושע על הדבר, ולא האמין כיצד יתכן שאלהיו מבקש להעניש את האנשים הצדקנים שפה היטיבו להם, אך היטב זכר את התנאי שהתנה עמו אליהו, ולכן הבליג בכחות נפשו ושתק. כל אותו היום הלכו בדרך, ולקראת הערב הגיעו לביתו של עשיר אחד, ואולם הלה לא פנה אליהם ולא הציע להם מזון ומשקה. ישבו השנים בבית ללא אכילה ושתייה, והיו שרויים ברעב ובמחסור. הביט

ביום השלישי למיתו, ישב אברהם אבינו, שהיה אז זקן בן תשעים ותשע שנה, בפתח אהלו, והמתין לאורחים. חולה היה אברהם ויסוריו היו גדולים מאד, ואולם הוא לא ותר על המצוה הגדולה שלו, אך לצערו לא עבר אף אחד על פני אהלו. שכן באותו היום, נקב הקב"ה חור בתוך הגיהנום, והרתיח את העולם כלו בחום לוהט, כדי לנסות את אברהם ולראות אם ימשיך למסר את נפשו בשביל מצות הכנסת אורחים. פשראה הקב"ה את מסירותו של אברהם, יד לבקרו עם פמליתו. מיד רץ אברהם לקראתם לחלק להם פבד, ואולם הקב"ה בקש ממונו לשבת, שכן זקן וחולה הוא, ואין בכוחו לעמוד. בינתים הלך החם וגבר בחוץ, כי הקב"ה הוציא חמה מנרתיקה שלא יכבידו על אברהם, והוא המתין לשוא שבני אדם יעברו בחוצות. שלח אברהם את עבדו אליעזר, ובקש ממונו להתבונן היטב סביב, אולי יפגש בעוברי דרך, ואולם אליעזר שב לאחר זמן בלי אורח. הצטער אברהם מאד, והחליט לטרוח בעצמו כדי לתור אחר אורח, ואולם גם הוא לא ראה איש. התעצב אל לבו, ואמר: "כיצד יתכן, שקדם מילתי היו עוברים ושבים באים אלי, ועכשו משמלתי, אין איש עובר ליד פתחי? נחמו הקב"ה ואמר לו: "למענה הורדתי חם גדול לעולם, שכן טובה היא החמה למפתה. ואם בטרם מילתה היו ערלים באים אליה, עכשו שמלת התגלית אני ופמלתי בפניה". ראה הקב"ה בצער הגדול של אברהם, שאין הוא יכול לקיים מצות הכנסת אורחים, ומיד שלח אליו שלישה מלאכים בדמות אנשים. ראה אברהם את האנשים מרחוק, והבין שהם אנשים חשובים ונכבדים, ומיד רץ להשתחוות לפניהם ארצה. אך בטרם הלך לקבל את פניהם, פנה אל הקב"ה ובקש מחילה מפבדו, וכה אמר: "יודע אני אלקי, כי אוהב אתה מעשי חסד של בני אדם והם רצויים לפניך מאד, על-כן אל תעבר נא ה' מעל פני, עד שאסס לכבד את האורחים שיבואו בצל קורת, ואקים בהם מצות הכנסת אורחים". מיד הגיש אברהם מים לאורחים, כדי שיתחצו את רגליהם מאבק הדרך, בקש מהם להשען פתח העץ, הביא להם לחם לסעד את לבם, ורץ לשרה כדי לבקש ממנה שתלוש עוגות קמח סלת למענם. שכח את מכאוביו ויסוריו, ומיד רץ אל הבקר יחד עם שמעאל בנו, כדי לקחת משם שלשה פרים, ומסר אותם ביד שמעאל שיכניסם הביתה, והוא עצמו נגש לקחת פר נוסף. התחפש המלאך רפאל לפר שמן ובריא, וכשראה שאברהם פונה אליו, התחמק ממונו וברח עד שהגיע למערת המכפלה. רץ אברהם אחריו כדי לתופסו, ושם ראה את אדם וחוה הקבורים במערה, והיו נראים לו פאנשים הישנים את שנתם הערבה. סביבם דלקו נרות רבים, ואורם זרח והאיר את המערה בלה, והריח היה נעים ומענג פריח גן עדן. אמר אברהם בלבו: "כאשר יקרו בני למוות, אקנה את המערה הזו בכסף מלא, כפי אשר ישת עלי, כדי שאזכה להקבר בסמוך לאדם וחוה, פריח גן עדן". ראה ה' את מסירותו הגדולה של אברהם למלאכים

מתפל

אמרות ופתגמים

• יוסי בריזחן איש ירושלים אומר: יהי ביתך פתוח לרוחה, ויהיו עניים בני ביתך. (מסכת אבות)

• אומר רבי יהודה אומר רב: גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכניה, דכתיב באברהם "ויאמר, אידיני אסנא מצאתי חן בעיניך, אל-נא תעבר מעל עבדך". (מסכת שבת)

• אומר רבי יוחנן: גדולה הכנסת אורחים בהשפמות בית המדרש, ורבידימי מנהרדעא אומר: יותר מהשפמות בית המדרש. (שם)

• בזמן שבית המקדש קים, מזבח מכפר, עכשו שאין המזבח קים, שלחנו של-אדם בהכנסת אורחים, מכפר. (מסכת חגיגה)

• יהא ביתו של-אדם פתוח לרוחה לדרום ולמזרח, למערב ולצפון. כגון איוב שעשה ארבעה פתחים לביתו, כדי שלא יהיו עניים מצטערים להקיף את-כל הבית. (אבות דרבי נתן)

• "ויטע אשל בבאר שבע" - אומר ריש לקיש: מלמד שעשה פירס ונטע בו כל-מיני מגדים ליהנות עוברים ושבים. רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אומר פירס וחד אומר פנדק ללון שם אורחים, ואש"ל נטריקון אכילה שתיה לוויה, שהיה מאכיל ומשקה אותם ומקים בהם מצות לוויה. (מסכת סוטה)

• גדולה לגימיה, שהיא אכילה ושתיה עם האורחים, שמקרב את-הרחוקים. (מסכת סנהדרין)

• אומר רבי יוחנן משום רבי מאיר: כל שאינו מלוא ומתלוא באלו שופך דמים, שאלמלא לוהוה אנשי יריחו לאלישע, לא גרה דבים בתינוקות. (שם)

• אומר רבי יוחנן: ששה דברים שאדם עושה בהם, אוכל מפרותיהם בעולם הזה והקורן קימת לו לעולם הבא, והם הכנסת אורחים. (ילקוט שמעוני)

• דרך ארץ הוא, שהבאים מן-הדרך מקדימים לו במאכל ובמשותה. (ויקרא רבה)

• הוי זהיר בדלתו ביתך, שלא יהיו נעולות בשעה שאתה מסב באכילה ושתיה. (מסכת דרך ארץ)

• מנין היתה כלוט מדת הכנסת אורחים? אלא שהמשל אומר, התחבר לשופט ותהיה פמוהו, ולפי שהתחבר לוט לאברהם, למד ממנו הכנסת אורחים. (מדרש תנחומא)

• מצות הכנסת אורחים היא אחת מהמצוות שהאדם אוכל פרותיהם בעולם הזה, והקורן קימת לו לעולם הבא. ומי שאינו מכניס אורחים לביתו, נענש בנגעי בתיים. (מסכת שבת ויומא)

• מצוה זו של הכנסת אורחים, הפרי שלה והשכר בעולם הזה, הם הבנים. שכל הזהיר בה, זוכה לבנים. שכן מצונו באברהם, כי מתחלה היה עץ יבש בלא בנים, ואחר שנטע נטיעה זו, שהמשיכה הפתוח לעץ, זכה לבנים. (בד הקמח)

• מצות הכנסת אורחים מכפרת עונותיו של-אדם, מרבה תורה, רפואה וגשמים. (התורה והמצווה)

• כמה חביבה מצות הכנסת אורחים לפני השם יתברך, שנכתבה פרשה שלמה בתורה המדברת בענין זה, והיא לאות לנו שנתחזק בזה גספן פלימי חיינו, וכמו שמצינו שתכף אחר מעשה זה שבח אותו הכתוב בעבור שיצוה את בניו גספן לילך בדרך צדקותיו. (אורח חסד)

• האריכה התורה בפרטי הכנסת אורחים של אברהם אבינו, כדי ללמדנו ללכת בדרך וביצד להתנהג עם-האורחים. (שם)

• בבחנה של מצות הכנסת אורחים להחיש רפואה, שנאמר "ויברך את-לחמך", הוא האורח שעליו אמרו חז"ל אורח מברך, ואז "והסרתי מחלה מקרבך". (רבי פינחס מקורין)

• אורח נטריקון אור ח, דהינו שהאורח מאיר לבעלי-הבית ובני-ביתו את הברכה השמינית בתפלת העמידה, והיא ברפת רפאנו. (רבי פינחס מקורין)

• "במה יזכה נער?" במה יזכה האדם לבנים? "את-ארחו" - כאשר הוא מכניס אורחים לביתו, סגלה לבנים. (המגיד ממועריש)

• מצות הכנסת אורחים לעניים ולעשירים. (רבי שלמה מוועריש)

• "את-קרבני לחמי" - מהו הקרבן שלי? "לאשי" - דהינו אם נותן לחם ומזונות לאישי ישראל, ואז הריהו כאילו הקריב קרבן. (רבי יעקב יוסף מסקווירא)

רבי יהושע על-הפית וראה, כי אחד הפתלים שבו, שפנראה היה רעוע, נפל תחתיו ובעלה-הפית היה צריך לבנותו מחדש. והנה רואה רבי יהושע בבקר את אליהו הנביא, עומד ומתפלל שהקיר יחזור להיות בנוי על-תלו, ובזמן קצר נבנה הקיר מחדש כמקדם, ולבו של רבי יהושע נעשה כבד עליו שבעתים. בדרך ארעו עוד כמה מקרים תמוהים ומוזרים בעיני רבי יהושע, עד שכבר לא יכול היה לעצור ברוחו וסבלנותו פקעה. "יודע אני", פנה בדבריו לאליהו ואמר, "שמעתה אאלץ להפריד מוקד, מפני שאין אני יכול יותר לעצור ברוחי ומבקש אני להפריד את-התנאי שהתנית עמי, ואולם מבקש אני להבין מדוע הענשת בענש כה חמור את-העניים שקימו עמנו מצות הכנסת אורחים להפליא, ואלו לאותו עשיר שהתנפר לנו היטבת ודאגת שהכתל ההרוס שלו יבנה מחדש?" הסביר לו אליהו פנים ואמר: "הבה ואספר

לה את-סוד הדבר. דע לה, כי על אותו עני הגון שארח אותנו, נגזרה גזרה נוראה ואשתו עמדה להפטר מן-העולם. חסתי עליהם כשראיתי את-גדל רחמיהם ומדת צדקותם הגדולה, ולכן בקשתי מהקב"ה שיקח את-פרתם היחידה כפדיון נפש תחת האשה, ותפילתי התקבלה בפרום. ואלו אצל העשיר היו הדברים הפוכים. שכן אלו הייתי מניח לאותו עשיר לבנות את-הכתל בעצמו, אזי כשהיה חופר באדמה להניח את-היסודות לכתל, היה מוצא שם אוצר גדול מאד שפבר טמון באדמה שנים רבות, ומפני שלא עשה עמנו חסד, בקשתי למנוע ממנו את גלוי האוצר, ולכן התפללתי לקב"ה שיבנה את-הקיר במהרה ולא ימצא העשיר את הפטמון תחתיו. ועכשו תראה שכל-מה שמתרחש בעולם יש לו סבה ומטרה, ומאומה לא נעשה בלי הוראה מן-השמים". (ספר המעשיות לרבנו נסים גאון בשם המדרש)

רבי יהושע על-הפית וראה, כי אחד הפתלים שבו, שפנראה היה רעוע, נפל תחתיו ובעלה-הפית היה צריך לבנותו מחדש. והנה רואה רבי יהושע בבקר את אליהו הנביא, עומד ומתפלל שהקיר יחזור להיות בנוי על-תלו, ובזמן קצר נבנה הקיר מחדש כמקדם, ולבו של רבי יהושע נעשה כבד עליו שבעתים. בדרך ארעו עוד כמה מקרים תמוהים ומוזרים בעיני רבי יהושע, עד שכבר לא יכול היה לעצור ברוחו וסבלנותו פקעה. "יודע אני", פנה בדבריו לאליהו ואמר, "שמעתה אאלץ להפריד מוקד, מפני שאין אני יכול יותר לעצור ברוחי ומבקש אני להפריד את-התנאי שהתנית עמי, ואולם מבקש אני להבין מדוע הענשת בענש כה חמור את-העניים שקימו עמנו מצות הכנסת אורחים להפליא, ואלו לאותו עשיר שהתנפר לנו היטבת ודאגת שהכתל ההרוס שלו יבנה מחדש?" הסביר לו אליהו פנים ואמר: "הבה ואספר

מספר

ספורי צדיקים

באפן בלתי טבעי. אולם למרות שאכל פמיות אדירות של מזון, המשיך לטען שעדין הוא חש ברעב ודרש עוד ועוד, עד שפלה עוד בטרם נכנס השבת, את כל סעדת ליל שבת. מיד לאחר מכן, הודיע שעליו לנוח מעט, ובחר לעצמו לא פחות מאשר את מטתו של בעל הבית בעצמו, והשכיב את עצמו עליה, עם בגדיו הפזעונים ואף לא טרח לחלוץ את נעליו המרובות. לאחר זמן מה הקיץ האורח משנתו, הקיא את כל מה שאכל, והבית פלו הסניף והתלכלך. אולם עוד בטרם הספיקו בני הבית לנסות להחזיר את הבית לקדמותו, וכבר שב האורח ודרש שוב לאכל. לא היתה בידם הבררה, והם הגישו לו את דברי המאכל שהוכנו לסעדת יום השבת, והלה פלה את כל המאכלים, עד שלא נותר בבית פרור של מזון. פלא אותה עת, המשיך רבי אביש לטרוח למען האורח, והסביר לבני ביתו בתמימות, כי בודאי הגיע הלה מדרך רחוקה, וכבר ימים ארבים שלא בא מזון אליו, ולכן רעבוננו כה גדול. למחרת, בשבת בבקר, ידע רבי אביש שהבית התרוקן פמיולה שאין בה דגים, ולכן שלח להכריז בכל בתי הפנסות ובתי המדרש שבעיר, כי בביתו מתארח אורח חשוב, והקהל מתבקש להביא לביתו את כל שיירי המאכלים שלהם וכל המזון שביכלתם להעניק לאחרים. החלו אנשי העיר לנהר אל ביתו של הרב, כשבידיהם קדרות עם מאכלים שונים, עד שהתמלא הבית במזון רב. אולם לפליאתם של בני הבית, פלה האורח המוחר את כל המאכלים שהובאו לפניו ולא הותיר אחריו מאומה. ורבי אביש ממשיך ומדבר על לבם של בני הבית שלא לנעס על האורח ולא להתרעם עליו. לאחר שעה ארפה, כשהאורח פלה את כל המזון הרב שהובא לפניו, המשיך לצעק ולרטן שעדין רעב הוא, והרב דבר על לבו ופיוסו, שעתה אין בידו להביא לו מזון נוסף, אולם מיד במוצאי שבת קדש ישתדל להכין לו סעדה גדולה פראוי. עם יציאת השבת, הזעיק הרב את השוחט והקצב לביתו, ובקש מהם לשחט פר למען האורח שבא לביתו. מיד הובא פר גדול שעלה דמים מרבים, אולם למרבה הפאב והצער, נמצא השור טרפה האסור באכילה. לא שת רבי אביש לבו להפסד המרבה, וצוה מיד להביא פר אחר תחתיו, אולם גם הלה נמצא טרפה. וכך נשחטו שנים עשר פרים, וכלם נמצאו טרפה, והרב ממשיך לדבק במצות הכנסת אורחים במסירות שלא תאמן. עד שהפר השלישה עשר נמצא כשר, ואותו בקש להכין לאותו עני. לפתע קם האורח ממקומו, ומראה פניו השתנו לחלוטין. "דע לה", פנה בקול רב לרבי אביש, "כי אין אני ילוד אשה כלל, אלא שליח מן השמים שבא לנסותך כדי לראות אם תעמד בנסיון הקשה של הכנסת אורחים. והנה עמדת בגבורה בנסיון, ולא לחנם אמרו עליך בשמים שאתה חד בדרך במצוה גדולה זו". לימים, ספר החוזה מלפלין את הפעשה הנה, והוסיף: "דעו לכם, שעקר הנסיון של רבי אביש היה, שהאמין בכל לבו בדברי חז"ל במסכת מגילה שאמרו, 'פני עניא ולא ידע'. דהינו, שיתכן שיהיה בנמצא עני שיאכל את כל מאכלי פרנקפורט, ועדין לא ישבע" ... (ברכת אברהם)

רבי לוי יצחק מפרנקפורט נקלע פעם לעיר לבוב, ופנה לביתו של אחד מעשירי העיר כדי ללון אצלו. הלה לא הפירו, ומפיון שדמה אותו לאורח פורח אביו, נעל את דלתו והקשיח בפניו את לבו. פנה רבי לוי יצחק לבית סמוך, שם התגורר יהודי שהתפרנס כמלמד תינוקות, והלה הכניסו לביתו בשמחה ובמאור פנים, למרות שפרנסתו היתה דחוקה עליו. לא עברה שעה ארפה, והשמועה עברה בעיר על האורח הגדול שבא להתארח בצל קורתם. מיד החלו רבים לנהר לביתו של המלמד, כדי לזפות לראות בזיו פניו של הצדיק המפרסם ששמו הלה לפניו כסגורם של ישראל, ולהתברר מפיו בדבר ישועה ורחמים. השמועה הגיעה גם לאזניו של העשיר הלה, וכשהבין שהפסיד במו ידיו לארח בביתו את הצדיק המפרסם, מהר אליו ונסה לפייסו. "יסלח לי מר על שלא קדמתי את פניו ולא קדמתי בו מצות הכנסת אורחים, שכן לא הפרתי ולא ידעתי את זהותו. אולם עכשו מתנחם אני על מעשי, והרבי מזמן בזאת להתארח בביתי המרוח ורחב הידים". דחהו הרבי מפניו, ואמר: "שמע נא את אשר אמר אליך. הסמל והדגמה של מצות הכנסת אורחים הוא אברהם אבינו, שהיה מכניס אורחים לביתו ומשמשם במסירות נפש. ולכאורה עולה התמיהה, מדוע אין לוט נחשב כמכניס אורחים? והרי גם הוא הכניס את האורחים שבאו לביתו, על אף שבסדום היה אסור לקיים מצוה זו? אלא שהבדל גדול היה ביניהם. אברהם אבינו ראה אל-ימול עיניו שלשה עוברי ארח שנדמו לו כערבים, אנשים שפלים ובזויים, שאכלו חשד בהם שמה משתחווים הם לאבק שעל רגליהם, ולמרות זאת הכניסם אחר פבוד לביתו, וטרח בעבורם טרחה עצומה. אולם לוט לא הכניס ערבים לביתו, אלא ראה לפניו מלאכים ממש, ולכן התמסר כה רבות למענם. ודבר זה, להכניס רק מלאכים הביתה ולא עניים מרודים, זה אינו חדוש ואין זו מצות הכנסת אורחים. ולכן מעדיף אני להוחר פאן אצל המלמד שארח אותו, גם כשחשב שאני אורח פורת, ולא אצלה שאתה מארח רק אנשים חשובים ומפרסמים" ... (תולדותיו)

...

רבי אברהם אביש מפרנקפורט, נודע בדורו כמכניס אורחים נעלה מאין פמוהו, עד שרבי חיים מוולוז'ין אמר עליו, שהיה גדול במצוה זו כאברהם אבינו עליו השלום. פעם עמדו מלאכי מרום בשמים וספרו בשבחו, עד שנמנו וגמרו עליו כי הוא חד בדרך במצות הכנסת אורחים, ואין מי שישווה לו בדבר זה. עמדו המוקטרגים ובקשו לנסותו בנסיון קשה ומפרך של הכנסת אורחים, כדי לראות אם יעמד בנסיון, אך הוא צלח בגבורה את הדבר וכל לו. ומעשה שהיה, כך היה. פעם בערב שבת, התדפק על דלתו איש מצרע ומפה שחין, שמראה פניו עורר בעתה וחרדה. אולם רבי אביש לא שת לבו לכה, והזמינו אחר פבוד הביתה. הלה התנהג בחסר נימוס, טנף את כל הבית בנעליו הפזעיות, ודרש פל היעת מזון לפיו, בטענה שהוא רעב מאד. טרחו בני הבית סביבו ללא הרף, הגישו לפניו מזון מפל הפא ליד, והאורח פלה את הכל בהרף עין

מדי שנה, היה רבי דוד מללוב אוגר ומכין לעצמו קמח שמוור למצות. פעם הזדמן אורח הגון לביתו, אולם מרב ענייתו לא היה בידו מאומה לכבדו. פנה רבי דוד והוציא את הקמח השמוור עמו, ובקש מאשתו לאפות מאכל פלשהו לאורח. תמחה הרבנית על מעשהו, והוא הסביר לה: "הרי עקר שמירת המצוה היא, שלא תבוא לידי חמוץ. ודרשוהו חז"ל מהפסוק 'ושמרתם את המצות', כי מצוה הבאה לידי אלתחמיצנה. ועתה שבאתי לידי מצוה זו של הכנסת אורחים, האם אחמיצנה? והרי בקו שאני מכבד את האורח בקמח השמוור עמי, אני מקיים 'ושמרתם את המצות'. ואני דואג להבא, כי הקב"ה בודאי יזמן לי קמח שמוור אחר לחג הפסח הקרב ובא". (מאיר נתיב)

פעם ישב רבי שמואל משינובה בעל "רמתיים צופים", ושווח אודות רום מעלתו וצדקותו של רבי עקיבא איגר, רבן של ישראל. בין הדברים אמר, כי רבו, הרבי ר' בונים מפשיסחא, היה מחשיב את רבי עקיבא מאד, והעדיף את צדקותו על גאונותו. והגם שחידשויו הם עמקים ונפלאים, הרי שטוב לבו ומדותיו הנאיצלות היו גדולות לאין ערוך על גאונותו המפרסמת והנודעת. וכדי לתת דגמה לכך, ספר רבי שמואל ספור מפליא שארע עמו בליל פסח. סביב שלחנו היו מסבים אורחים רבים, כשעל השלחן היתה פרושה מפה צחורה, ועליה פלים נאים לכבוד החג. ליד כל אורח, הנחה קערת החג הערוכה בטוב טעם, ולידה גביע מכסף לארבע פוסות, וכל אחד חש כבן מלך. והנה לפתע הסיט אחד האורחים את גביעו בשגגה, וכל היין נשפך על גבי המפה הצחורה. מיד הבחין רבי עקיבא בדבר, וחדש במבוכתו של הלה, שלא מצא לעצמו מקום בשלחן, לאחר שהכתימו פהגו. מיד הסיט רבי עקיבא באין רואים את רגל השלחן, עד שגם הגביע שעמד לידו התהפך עם היין שבו, ומיד אמר: "דומני שהשלחן אינו עומד ישר, ולכן הגביעים נשפכים זה אחר זה". וכה הצליח להציל את האורח מבושה וכלימה, מתוך בינה יתרה ואצילות הנפש שבו. (חסידים מספרים)

רבי יחיאל יעקב ווינברג מברלין, בעל "שרידי אש", הגיע פעם להתארח אצל רבי חיים עוזר גרודז'נסקי בחג הספות. קבלו הרב בסבר פנים יפות והזמין אותו לאכל בסכה, אלא שהתנצל לפניו, שהוא נותר בבית, שכן מצנן הוא והשהות בסכה בימי החורף מסכנת לבריאותו, ומצטער פטור מן הסכה. ישב האורח בסכה, ולפתע נכנס רבי חיים עוזר וישב בסמוך אליו, כדי להנעים את זמנו. תמיה רבי יחיאל יעקב, ורבי חיים עוזר הסביר את עצמו: "אמנם מצטער אני ופטור מן הסכה, אך איני פטור ממצות הכנסת אורחים". (מועדים וזמנים)

רבי אברהם שלום מסטרופקוב, היה מיחד במדת החסד והכנסת אורחים, עד שרבי חנה מקלוז'ין אמר עליו: "דודי הקדוש מסטרופקוב, הוא יחיד בדורו במסירות נפשו לעשות טובה ליהודי". שנה אחת בחג השבעות, כששהה בעיר קרניין, הגיעו המוני חסידים להסתופף בצלו, והוא הזמין את כלם לסעד על שלחנו את סעודת החג. שמחה גדולה היתה לו על זכותו במצות הכנסת אורחים, ובדבריו אמר: "הרי מדת החסד של אברהם אבינו עליו השלום, היתה להכניס בני אדם שעברו ליד אהלו, והיה מאכילם ומשקם בדרךם כשהם רחוקים

ממקום ישוב. אולם היום כמעט לא תתכן מציאות כזו של הכנסת אורחים הרחק מן הישוב, ועכשו שזכיתי להזדמנות כזו, כמה עלי לשמח עליהמצוה הגדולה שזפלה בחלקי". ביום קריר וסגרירי אחד, נקלע אל העיר אחד מאנשי שלומי, ושם פעמיו לבית הרבי. תחלה עמד בחוץ, שכן חשש להפריע את מנוחתם של בני הבית, אך לפתע פתח הרבי את החלון, והזמין להכנס הביתה. מיד ירד הרבי בעצמו אל המרתף, כדי לתור שם אחר גזירי עצים ולחפצים את הבית. ומשלא מצא את מבקשו, לבש את אדירתו כדי ללכת אל השוק ולהביא משם עצי הסקה. בקש האיש למנע את הרבי לטרח כה רבות למענו, אולם הרבי לא שת לבו אליו. לאחר זמן מה, חזר הרבי כשבידו חבילת עצים, אולם כשהחל לבקע את העצים בעצמו, הזדעזע האורח ומחה בקול: "רבי, עד היכן? פנה אליו הרבי ואמר: "האם עולה על דעתך שיכול אני למנות שליח שיעיז תפלין במקומי? ודאי שלא, ובדומה לזה גם את מצות הכנסת אורחים איני רוצה להפקיד ביד אחר". (רבנו הקדוש משינאוא)

פעם נקלע אורח אחד לביתו של רבי שמואל פרנקל מדורג, והוא ארחו בכבוד רב ובסבר פנים יפות. כשיצד הלילה, טרח הרבי בעצמו להציע לו את מסתו, ואף טפס ועלה לעלית הגג, כדי להוריד משם פרים וכסותות לנחיתת האורח. הצטער האיש על הטרחה הגדולה שהרבי טורח בעבורו, ואמר: "למה יטריח הרב את עצמו לטפס אל העליה כדי להוריד את הכסותות? הרי אני יכול לעשות זאת במקומי". השיב לו רבי שמואל ואמר: "האם מחר בבקר, כאשר אלך בעזרת השם יתברך אל בית הכנסת ובגדי הטלית והתפלין, תאמר לי גם כן שאתה רוצה להתפלל במקומי ולקיים את המצוה תחת?"! (אמרי שפר)

רבי נפתלי טרופ הצטט במדת הכנסת אורחים, והיה טורח בגופו למענם. פעם נקלע יהודי פחות אחד לרדיו, אולם פלם התרחקו ממנו, מפני שיצאה עליו שמועה שהוא גנב בזוי. קבלו רבי נפתלי בסבר פנים יפות, הזמין אל ביתו לסעד על שלחנו, ואף העמיד לו מטה מצעת ללינת לילה. ראו בני הבית כיצד הוא טורח למען האורח, ולא חוסך שום טרחה כדי להנעים לו את שהותו בבית, ותמיהו: "מה לרבינו הנערץ עם אורח מפקפק שפזוה?" אך הוא נענה ואמר: "ידעתי עד כה, כי גנב משלם קרן וכפל, ואם טבח ומכר שור או שה משלם ארבעה וחמשה, ואם אין לו מוכרים אותו בגנבתו. אולם היכן ראינו, שפטורים אנו מלקיים בו מצות הכנסת אורחים? וכי הוא אינו יהודי ואדם כמונו? הרי אברהם אבינו קיים מצוה זו אפילו שהמלאכים נדמו לו כערבים. וגם אם יש חשש שמא יטל האורח את שאינו שלו, צריך לעמוד עליו ולשמר אותו שלא יעשה כן, אולם אין דבר זה פוטר אותנו מן המצוה עצמה". (תולדותיו)

רבי לוי יצחק מברדיטשוב, היה טורח בעצמו לכבד את אורחיו, מציע את מטותיהם ועומד עליהם לשמשם ולסעדם. פעם אמר לו חותנו "מדוע אתה צריך לטרח כה קשה כדי לכבד את האורחים? וכי אינך יכול לשכר את אחד האפרים הנכריים בסכום זעום, כדי שיעזו הם את המטות לאורחים?" תיך רבי לוי יצחק ואמר: "וכי אמסר במו ידי את המצוה הגדולה הא של הכנסת אורחים לנכרי, ועוד אשלים לו על כך?"! (אוצר פתגמים)

לאחר שהגר רבי יונתן שטייף מוניה לניירורק, אמר פעם לשומרי לקחו: "רואה אני פאן באמריקה, שפילם גרים בדיירות מרוחות ונאות, ואם פון נחסרה לנו מצות הכנסת אורחים. אולם אפשר לקיים מצוה זו על ידי הכנסת אורחים במכונית על-אם הדרך". וכה צוה פעם רבי אהרן מפלז לאחד מחסידיו שרכש לעצמו מכונית, ובקש להתברך מפיו: "קבל על-עצמך שתי הנהגות טובות לשמירת הדרך. עליך להקפיד על חקי המדינה וכללי התעבורה, ולהכניס למכוניתך עוברי ארח כדי לקיים בהם מצות הכנסת אורחים." (יפה שיחתן)

הקיסר פרנץ יוזף השני, שמלך על הקיסרות האוסטרו-הונגרית, היה נוהג לעתים להתהלך בין חברות פאחד העם, ומאזין לרחשי העם. פעם נכנס אל הספריה המלכותית בווינה, אולם כלם הפירוהו וקמו לכוודו בראה. רק אדם אחד נותר לשבת, כשהוא שקוע עמוק בספר שלפניו, והמלך הביט בו בסקרנות. היה זה רפה של ברוד, רבי אליעזר סג"ל לנדא, פוןנו של ה"נודע ביהודה", ומחבר הספר "יד המלך" על הרמב"ם. עמד המלך בסמוך אליו, אולם הרב היה כה שקוע בענינו, עד שלא שם לבו לאדם שעומד בקרבתו. פנה אליו המלך ותהה על-קננו, ורבי אליעזר הציג את-עצמו כרפה של-העיר ברוד. נכנס עמו המלך בדברים, ולפתע שאל: "אם אבוא לבקר בעירך, האם תואיל בטובך לארחני בביתך?" נענה הרב מיד ואמר: "פודאי, בקורו של-המלך יסב לי קרת רוח גדולה וכבוד רב". עברו ימים רבים, והענין השתכח מן-הלב, אולם המלך שמר את-הדבר. ויהי היום, ולפתע פתאום התדפק המלך בכבודו ובעצמו על דלת ביתו של הרב. באותה שעה עמד רבי אליעזר ליד ארון הספרים, כשהוא שקוע בענינו בתורה, וכשהרים עיניו וראה מולו את-המלך, נבהל מפני כבוד המלכות. מרב בהלה, שכח להזמין את המלך לשבת פראוי לרום מעלתו, ומיד נכנס עמו לשיחה בעודם עומדים על-רגליהם. תמה המלך ושאל: "וכי כך הוא מנהג ישראל? לקבל אורחים בעמידה?" והרב הפקח נענה מיד: "חס ושלום, אלא שאנו הולכים בדרך אבותינו ואבות אבותינו. והרי מאברהם אבינו עליו השלום למדנו, שגדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה. והרי מידת דרך ארץ היא, שבעל-הבית מכבד את האורח לשבת, אולם המלך, בכל מקום שהוא, הוא בעל-הבית, ולכן אין אני יכול להזמין להתכבד, שכן הוא האדון ואיש המעלה." (שבחי הרא"ה)

מידת הכנסת אורחים של רבי חיים מברסק, הייתה להפליא ובמדה שלא תאמן. פעם התבטא רבי יואל מסטמאר ואמר, כי יותר מזה שהוא מתפעל מגאונותו העצומה של רבי חיים מברסק, הוא מתפעל מצדקותו ומלבו הטוב. שכן ביתו היה פרשות הרבים ממש, והתארחו בו אורחים בדרך קבע שחשו שם כבביתם שלהם. והוסיף: "חבורו העמוק והרחב של רבי חיים בריסקר על הרמב"ם מפרסם וידוע לכל, אולם הוא השפיל גם לחבר חבור גדול וחשוב במצות הכנסת אורחים, והכניס בו את כל גאונותו ועינו, שכן היה טורח מאד להשביע את רצון כל אורחו ולהעניק להם את כל צרכיהם, ולמעלה מכך." (בפקודין אשיחה)

אורח אחד נקלע פעם אל העיר פלז באישון לילה, אלא שכל בתי העיר היו שרויים באפלה. פנה האיש פה וכה, ולבסוף גלה כי בביתו של הרבי, רבי יששכר דב מפלז, מנציץ האור. הסיק האורח, כי מן הסתם יפגש את משמשי הבית שעסוקים בהכנות לקראת יום המחר, אולם להפתעתו נפתחה הדלת עליה הקיש בחשאי, בידי הרבי בעצמו. "שלום עליכם", קבלו הרבי במאור פנים, ומיד נכנס אל-המטבח כדי לתור אחר דבר מזון כלשהו, ולכבד בו את האורח. מובן מאלי, שהאורח הצטער מאד על שהוא מטריח את-הרבי, אולם המהיר"ד הרגיעו ואמר לו: "אימתי באה לידי מצוה כה גדולה? והלא לא מניחים לי לקיים אפילו מצוה אחת" ... (שיח זקנים)

רבי דב בריש פלאם מאלסק, הגיע פעם לעיר אחת פלילה עם שני מליו, ולא ידעו לאן לפנות, שכן כלם נמו את-שנתם. נסה אחד המשמשים להתדפק על דלתות בתי העיר, אולם כלם סרבו לארחם, בטענה שמעונם צר מהכיל את בני-ביתם, ואין מקום בביתם לשלשה אורחים. הקר חדר בעצמותיהם וכשראו שהם בסכנה, צוה הרבי להכניס את-העגלה לחצר אחת, ובעצמו דפק על-חלון הבית וקרא: "ר' לוט, ר' לוט!" תחלה כעס בעל-הבית על האורחים שנוכנסו בלי רשות לחצרו, אך כשראה שאיש רם מעלה בא אליו, הכניס בכבוד רב, ותמה באזניו על אשר פנה אותו בשם 'לוט'. נענה הרבי ואמר: "מה-לך תמה? הרי באתי לעירכם וראיתי שדומה היא לעיר סדום שאין מכניסים בה אורחים. אולם מפיון שלא מלאכים אנו, לא היה בכחנו ללון ברחוב, ולכן פניתי אותך 'לוט', שהוא הכניס אורחים גם בסדום" ... (שיחות חולין)

ממלכה

רבי נפתלי מרופשיץ טרח פעם לאסוף ממון לצורך פדיון שבויים. בין השאר, הגיע לביתו של מוזג אחד בעל יכלת, ובקש להתרמו למצוה חשובה זו, אלא שהלה ראהו מרוחק והטמין את-עצמו בעלית הגג. בפקחותו, הבין מיד רבי נפתלי כי הלה שוהה בבית, אלא שהוא מסתיר את-עצמו ממנו, ובחידו נלעג אמר לבני הבית: "עכשו הבנתי את דברי חז"ל, שגדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני שכינה. והרי לכאורה הדבר תמונה, כיצד אפשר לומר כך? אלא שבזמן גלוי שכינה בפני משה רבנו, נאמר 'ויסתר משה פניו', אולם אדם זה לא הסתיר רק את-פניו, אלא את כלי-גופו, ומכאן שגדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני שכינה" ...

פעם שאלו חסידים את רבי פיבל מגריצא, מדוע לא נצטיינו בתורה בפרוש על הכנסת אורחים, ואין היא נחשבת מתרי"ג המצוות? והשיב: "אלו היה הדבר מצוה מפרשת מן-התורה, היו המהדרים המחזרים במצוות נוטלים אדם מן-הרחוב בעל-כרחו, מלעיטים אותו בלי רצונו בדברי מאכל, ומשפחים אותו החוצה שלא מדעתו כדי לקבל במקומו אורח אחר, ולקיים מצוה נוספת של הכנסת אורחים" ...

בקהלה אחת, התגורר עשיר מפלז, שהיה קמצן וכילי וביתו היה נעול בפני אורחים. פעם שאלו את אחד הפקחים שבעיר על טיבו של-הלה, והוא אמר בשנינות: "ביתו של-עשיר זה, פתוח לרוחה". תמהו כלם על-דבריו, והפקח הסביר בחידו של-לעג: "פונתי היתה, שביתו של קמצן זה פתוח לרוחה, ומיד כאשר יכנס עני לביתו, יראה לו את הפתח הפתוח וישלחנו משם בבזיון" ...